

УДК 94(477) “1956”

Олександр Лук'яненко (м. Полтава)

“СВІЙ СВОГО, ЩОБ І ЧУЖИЙ БОЯВСЯ”: ПРОТИСТОЯННЯ У СЕРЕДОВИЩІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ УРСР ЧАСІВ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ

У статті розглядається, як зможе відреагувати замкнений колектив на заклики політичних лідерів провести “чистки рядів” від авторитарних керівників. Наскільки потужними будуть наслідки цих дій для сторін двох таборів: повсталого та звинуваченого? Чи знайде реакція та проблеми одного з провідних творців світогляду регіону відгуки у середовищі споріднених з ним установ та закладів? Ці питання однаковою мірою стосуються як сучасності, так і подій 1956 року — часу боротьби з культом особи, висвітлених у даній розвідці.

Ключові слова: десталінізація, культ особистості, освіта, інститут, керівники та підлеглі, політична свідомість.

Далекі та одночасно близькі 1950-ті роки були не лише хронологічним переломом століття. У свідомості радянського суспільства їм судилося стати політичним та ідеологічним вододілом, що сколихне людську свідомість, залишивши після себе доволі суперечливий спадок. А все почалося з “життєвої банальності” — зміни політичного керівництва країни. Смерть Батька народів Йосипа Сталіна, оспівана та оплакана сотнями людей у радості та у скорботі залежно від ролі “Сонця Миру” у їхньому житті, не пройшла даремно для міжособистісних відносин в середині мікроколективів різних рівнів. Доволі специфічними на той час, як і нині, є кузні просвітницьких кадрів — педагогічні інститути країни. Вони з упевненістю можуть вважатися також і кузнями ідеологічних працівників, бо ніхто так ревно не виконує державне замовлення на формування “правильної” свідомості, як учителі, яким часто-густо доводиться втілювати у життя найнеймовірніші ідеї державників.

Ми розглянемо короткий, однак значущий період у бурхливому житті країни будівників комунізму — добу відкритого наступу на культ особи великого, хоч і покійного на той час, вождя. Вихід у світ “Постанови про боротьбу з наслідками культу особи...” 3 липня 1956 року підняв з дна суспільних відносин проблеми невдоволення автократичними нахилами керівництва, нерідкими відгуками на заклик боротися з залишками “культів усіх рівнів” були хвилі зведення особистих рахунків, які приносили свої плоди. Під гаслами хрущовських реформ нерідко проводилася

кампанія усунення набридлих керівників, що доволі часто ставали черговою жертвою чийсь інтриг. Нам важливо розглянути процеси, що супроводжували розвиток стосунків між керівництвом та підлеглими Полтавського педагогічного інституту як одного з найбільших гравців ідеологічного поля Полтавщини, провівши паралелі з іншими освітніми установами та організаціями міста. Особливо необхідним є виявлення методів та засобів, використаних працівниками на підтримку чи дискредитацію дирекції інституту. У сукупності це може проілюструвати результат запровадження політики десталінізації радянського суспільства на теренах Полтавщини.

Кінець літа — початок осені 1956 року був у прямому розумінні слова гарячою порою: підходив час політичних та господарських жнив. Відмінність була лише в одному. Жнива на ланах безмежної Батьківщини було влаштувати набагато легше, аніж зміни політичної свідомості населення. Так, студенти Полтавського педінституту перед початком новітніх перетворень та нових ідеологічних вливань чесно відробили 30.627 трудоднів на полях та ланах Полтавщини¹. А в системі ідеології СРСР продовжувалися запеклі бої з культом особи. Щоб зміцнити роль партії, її керівництво у вересні почало викорінювати позитивну згадку про “вождя народів” навіть на міжнародному рівні. Нашвидкуруч було перейменовано міжнародні Сталінські премії на міжнародні Ленінські премії “За зміцнення миру між народами”. Згідно з Указом Президії ЦК КПРС, диплом лауреата Ленінської премії і золота нагрудна медаль із зображен-

ням Володимира Ілліча вручалися навіть тим, хто одержав міжнародні премії ще за життя Йосипа Віссаріоновича².

На черзі стояло проведення звітно-виборних зборів у первинних організаціях усього Радянського Союзу. Партія, як завше, декларувала їх як демократичні основи своєї діяльності. Звісно, добиваючись підвищення “боездатності” трудящих перед обличчям відомого тільки їй одній ворога³. Революційність і воєвничість ідеології мала б знайти віддзеркалення на місцях, усередині стосунків подібних “боездатних одиниць”. І, треба визнати, що цього разу так бажана революційність має подекуди зашкалювала, стикаючи між собою людей.

Звітно-виборні збори парторганізації Полтавського педагогічного інституту, заплановані на 5 число, відбулися 29 вересня 1956 року⁴. На них були присутні 62 члени КПРС та 3 кандидати у члени Компартії. Серед запрошених офіційних гостей виявилися секретар Полтавського обкому КПУ Г. Базилевич та секретар Жовтневого райкому міста Полтави О. Григор'єв⁵. Звичними для таких заходів були однотипні розповіді партійних представників інституту про здобутки і досягнення партосередку, про виконання поставлених ХХ з'їздом КПРС завдань. Це робилося повсякчасно і всюди. Навіть тогочасна творчість радянських людей не виходила за межі усталеного курсу:

*“Якби зміг — піднявся Ленін рідний наш,
Глянув, як Вітчизна щастям розці-
лась!..”⁶ —*

констатували юні та похилі поети та поетеси у своїх “звітах” до чергових партійних зборів у Країні Рад.

Переконанню у розбудові однозначно щасливого майбутнього, у тісній згуртованості “навколо своєї рідної Комуністичної партії” й одноставній підтримці її політики була присвячена доповідь секретаря партбюро ПДПІ Миколи Різуна⁷. Звучали вже заучені та звичні фрази про перебудову роботи кафедр інституту у світлі рішень ХХ з'їзду партії, про врахування постанови ЦК партії “Про подолання культу особи та його наслідків”. Доволі переконливими здавалися слова про ліквідацію відриву у викладанні суспільних наук від практики комуністичного будівництва та підвищення політичної освіти молоді⁸. Початок зборів створив уявлення про дійсне згляджування всіх гострих кутів у відносинах та

про єдиний творчий порив колективу ПДПІ до поставлених перед ним цілей. Ставлення до політики десталінізації — ніяке інше, окрім палкої підтримки. Розуміння боротьби з культом особи — лише в руслі, запропонованому Центральним Комітетом КПРС. Але певною мірою тут була і доля правди. Консерватизму та лояльності у полтавської інтелігенції було вдосталь. І якщо номенклатурні керівники інших районів Полтавщини критикували місцеву інтелігенцію за те, що вона “*всю свою діяльність зводить лише до виконання роботи по службі і майже зовсім не проводить роботи з населенням*”⁹, то викладацький склад ПДПІ активно вдався до пропагандистських виступів з лекціями, доповідями і бесідами перед трудящими регіону. Так, найбільшу активність у пропаганді матеріалів ХХ з'їзду партії виявили кафедра історії та кафедра марксизму-ленізму. Це виявилось у виступах у пресі, проведенні лекцій, теоретичних конференцій та двох обласних семінарів учителів історії¹⁰. Однак на зборах парторганізації ПДПІ довго слухати про перемоги на ідеологічному фронті представникам обласної і районної парторганізації не довелося. На розсуд громади були запропоновані питання зведення особистих рахунків у межах педколективу.

З одного боку, цьому сприяли об'єктивні умови та побажання керманічів партії стосовно того, аби партійні збори проводилися так, “*щоб на них комуністи розгортали критику і самокритику, вчилися принципово розв'язувати питання господарської і партійної роботи, бути непримиренними до недоліків*”¹¹. З іншого — суб'єктивні образи та специфіка роботи у колективі.

Все почалося із незадоволення викладачем філософії Борисом Лозовським досить побіжним оглядом у доповіді секретаря того, як насправді боролася інститутська парторганізація за проведення в життя рішень ХХ з'їзду КПРС. Потім викладач перейшов у наступ відкрито: “*Культ особи має місце і в інституті, — заявив він. — Це — культ директора, який діє одноособово і в роботі з кадрами керується принципом особистісної симпатії*”¹². Лунали також звинувачення на адресу директора, Михайла Семиволоса, у неодноразовому порушенні соціалістичної законності, зверхності, зведенні рахунків з незгодними (як то зі старшим викладачем кафедри історії Софією Каган: “*на зборах викладачів інсти-*

туту він нібито сказав: “Була Каган ... і немає”¹³). Посилаючись на те, що керівник за Статутом партії “покликаний бути зразком високих моральних якостей, зразком самовідданого служіння справі”, викладач кафедри політекономії намагався довести, що “в біографії т. Семиволоса є “чорні плями”¹⁴.

На його підтримку виступив колега, викладач основ марксизму-ленінізму, Григорій Мандич. Опинившись в опалі на початок нового навчального року, він нині стверджував, що “критика в інституті була в загоні. Хто критикував директора, той зазнавав репресій”¹⁵. Боротьба з культом особи розв’язала руки та язика незадоволеним керівником закладу. Основні зауваження, на які посилалися критики, як то не дивно, мало стосувалися справи приглушення критики чи поглиблення авторитаризму у діяльності Семиволоса. Причиною стало виявлення того, що у 1933 році директор покинув дружину з дев’ятиденним дитям на руках, нібито забравши 1500 карбованців та за весь цей час не сплачував аліментів. До цього приєдналися звинувачення у численних погрозах студентству з приводу і без.

Найбільше вражає спосіб збирання інформації, обраний новоявленими борцями з культом особи. Так, колеги по педінституту Мандич та Лозовський, представившись кореспондентами газети, завітали до колишньої дружини Михайла Семиволоса у Диканський район¹⁶. Довівши її до алкогольного сп’яніння, вони отримали ту інформацію, якою і оперували у протистоянні з “деспотичним” керівником. За свої антисоціальні діяння (та враховуючи суб’єктивний фактор), Семиволос був названий “крадієм, проходимцем та розпусником”. Не обійшлося і без вплутування і політичних проблем тогочасного СРСР: Михайло Васильович з вуст Мандича був прозваний “берієвським годуванцем”¹⁷.

Однак варто зазначити, що підтримку їм виказала невелика кількість присутніх. Та й прояв її був не такий відкритий та зухвалий, як самі виступи. Так, завідувач кафедри марксизму-ленінізму Дмитро Степанов лише натякнув, що “необхідно ще наполегливіше боротися за остаточне подолання культу особи”¹⁸, на тому і скінчивши роздачу порад.

Колектив фактично розколовся навпіл. Частина присутніх з розумінням ставилася до опозиціонерів. Інша стояла на позиціях захисту свого керівника. Так, викладач історії Пет-

ро Кикоть зауважував на звинувачення: “Щодо культу особи” Семиволоса, то це не правда. Не бачу, щоб у нього були симпатії чи антипатії. Коли потрібно, то полає всіх”¹⁹. На бік Михайла Семиволоса встали й присутні “віддані справі Комуністичної партії” Олександр Данисько, Іван Попик, Степан Данішев та інші²⁰. Остаточну крапку було поставлено секретарем обкому КПУ Григорієм Базилевичем. Мовчання Семиволоса в атмосфері протистояння змусило його закінчити збори: “Частина комуністів неправильно розуміє критику і, як вказує ЦК КПРС, перетворює критику в наклеп. Окремі комуністи під виглядом боротьби з культом особи підривають одноособовість в керівництві”²¹.

Збори не вирішили абсолютно нічого. Замість констатації злагодженості в роботі вони продемонстрували гнилість професійних і міжособистісних взаємин. Багато в чому розпалюванню боротьби “за місце під сонцем” сприяло специфічне розуміння політики десталінізації тими, хто за родом професії відносився до інтелігенції Полтави.

Справедливості заради зауважимо, що подібне явище пошуку “офірного цапа” в особі вже набридлого певним працівникам начальника було зауважене не лише в стінах педагогічного інституту. Розмах, якого досягло це “полювання на відьом” у вигляді боротьби з культом особи, змусило у грудні 1956 року провести роз’яснювальну роботу з масами. А на сторінках газет з’явилися застереження: “Викорінюючи формально бюрократичні методи керівництва, партія разом з тим рішуче засуджує тих, хто під прапором боротьби з наслідками культу особи доходить до анархістського заперечення ролі керівників взагалі”²².

Описаний вище епізод з життя Полтавського педінституту середини 1956 року є лише однією з численних ілюстрацій того, яким чином державна політика “олюднення” тоталітарної машини впливала на “озвіріння” людських мас. Одна з проблем, яка витікає з цього — це проблема наслідків подібних випадів. На прикладі педагогічного колективу ПДПШ, ми бачимо чітку кампанію “прибирання” незгодних. Трапилося те, що можна назвати іронією долі. На початку 1952 року в особистому листку з обліку кадрів один з них рішуче написав: “коливань [у проведенні лінії партії] не було, в опозиції участі не брав”²³. Попередні роки роботи обох представників но-

воспечених “розкольників” вибудували авторитет вірних партії та науці людей. Однак ситуація, що вибухнула у вересні 1956 року, перекреслила усі попередні здобутки. Тут, як ніде краще, видно практику зведення рахунків всередині малого замкненого колективу людей. Аналіз особистих справ постраждалих сторін конфлікту дозволяє з упевненістю говорити про формування суспільної свідомості та ставлення людей до своїх колег шляхом посиленого адміністративного тиску. Одним з елементів такого впливу була службова характеристика. Не дивно, що подальша доля “викинутих” могла скластися не так, як бажалося. З відданих справі Леніна-Сталіна чи то КПРС, вони натомість отримали доволі змістові до-

ніх шкіл, які вийшли у більшості своїй з лона Полтавського педінституту; працівників Інституту удосконалення учителів області, МіськВНО та ОблВНО, які постійно перетиналися у своїй діяльності з тими ж проблемами, що і науково-педагогічний колектив ПДП. Маючи порівняльні дані за роки Хрущовського правління, нині звернемося до аналізу лише самого 1956 року, цікавого нам на даному етапі розгляду проблеми. Так, провівши контент-аналіз протоколів партзборів, отримуємо наступну картину:

Як виявилось, більшість розглядуваних нами освітніх закладів (66 % (15 з 26) виявили байдужість до проблеми пошуків лобістів



писки до свого портрета: “невитриманий, хворобливо сприймає критику, неодноразово мав партійні та адміністративні стягнення” чи то “допускав аморальні вчинки, пиячив, займався наклепами на робітників інституту...”²⁴. Звичайно, говорити про достовірність подібних джерел порівняльному аналізу та виявленні причин та наслідків подібних явищ ми не можемо. Однак перший висновок є: кампанія по боротьбі з культом особи призвела до поніщення долі багатьох людей, напряду не залежних від політичних баталій нагорі.

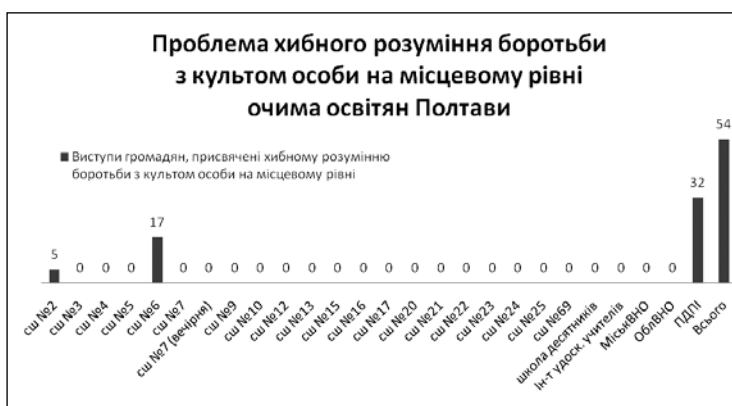
Інша проблема, що постає з розглядуваної нами ситуації, це проблема тотожності реакцій у середовищі педагогічних працівників. Наскільки всезагальними були тенденції звинувачення місцевого керівництва у проявах “сталінщини”? Для цього ми звернулися до аналізу протоколів партійних зборів освітніх закладів міста Полтава. Ми мали змогу працювати з документами, що ілюстрували “звітну” думку партійців середніх загальноосвіт-

ідей тоталітарного контролю та створення власних культів на полтавських освітянських нивах. Натомість, інтерес 34 % інших установ до цієї проблеми можна пояснити, по-перше, наближеністю до сфер впливу на маси, а по-друге, наявністю в їхніх рядах безпосередніх обтяжених політичною чи то реальною адміністративною владою людей. В очі одразу впадає те, що значний відсоток виступів освітян міста з питання наявності культу особи на місцях (81,34 %) належить працівникам Полтавського педінституту. Це можна пояснити розмірами та чисельністю первинних партійних організацій. До того ж це у черговий раз доводить майже аксіоматичну істину про розкутість та дискусійну природу думки в середовищі вищої школи. Окремо варто сказати про те, що більшість цих ідеологічних баталій — звинувачень в огріхах “тоталітарних замашок” та виправдувальних виразах громадськості — лунали на адресу директора інституту, М. Семиволоса (91 зі 109 виступів, що

становить 83,46 % усіх виступів королєнківців з цього питання та 67,91 % від загального числа обговорюваних учителями та викладачами керівничих перегинів в адмініструванні). Отже, можемо зробити наступний висновок: проблема місцевого культотворення була актуальною лише для 34 % освітянських колективів міста, а динаміка обговорення залежала від кола адміністративно-політичних повноважень та ідеологічно-просвітницької сфери впливу установи.

Однак, подібні дослідження породжують іншу проблему: наскільки адекватно сприймали освітяни відмінність між державною кампанією по очищенню політичної машини від “сталінських” елементів та звичайними кар’єрними війнами на низах? Картина виявилася не менш цікавою.

Другим “переможцем” у цій гонитві була середня школа № 6, що давала 31,48 % дискусійного матеріалу у розглядуваному нами полі. Що сприяло цьому? Напевне, найперше — це географія. Ні, не шкільний предмет, а банальне місце розташування школи. Як і тоді, вона розташовувалася у центрі міста, поруч з основними політично нестабільними та впливовими інституціями. До того ж за забором школи, як і нині, розпочиналася територія Полтавського педінституту, викладачі якого певною мірою опікувалися партійним осередком “менших братів”, тому проблеми одних легко ставали проблемами інших. І, звичайно, друге, що вплинуло на такий ажіотаж у стінах школи, — це давні образи та переділ влади, який, як і за порогом ПДПІ, вплинув на ставлення до роботи директора та



Так, видно, що у порівнянні з самою проблемою місцевих культів, освітянські маси майже у 2,5 рази менше уваги звертали на питання хибного розуміння проблеми зведення рахунків з культотворцями міста. Так, лише 11,53 % (3 з 26) установ та організацій освіти Полтави приділили час обговоренню хибності звинувачень керівників та лідерів регіону. Знову-таки, лідируючі позиції у цій дискусії належать викладачам та студентам ПДПІ — 59,25 % усіх виступів освітян міста належать їм. Це не дивно з огляду на те, що вони були першими у списку пошукачів порушників демократичних основ праці та партійного життя. До того ж при детальному аналізі видно, що насправді колектив педінституту не вважав свої закиди безпідставними та надуманими (репліки щодо хибності новітнього “полювання на відьом-тоталітарних лідерів” лунали у стінах інституту у 3,2 рази менше, аніж обвинувальні вирокі керівникам області, міста та alma mater).

голови парторганізації. Висновок, який напрошується з цих досліджень, простий: освітяни Полтави у більшості своїй були байдужими до проблем перетягування політичної ковдри. А в разі втручання у цей процес, попри намагання державників несвоєчасно розтлумачити значення поняття “боротьба з культом особи”, люди не вважали себе стороною, що захищала хибні ідеали.

Як бачимо, 1956 рік поступово змінював свідомість населення УРСР. Розхитана постійними нововведеннями, гонитвою за зрадниками та ворогами народу, стабільність політичної свідомості громадян могла б бути поставлена під сумнів. Одним з наслідків подібних коливань політичного курсу були, як і тепер, війни за владу та авторитет всередині мікроколективів. А на війні, як відомо, усі засоби гідні використання. Не дивно, що ті, хто мав сіяти “добре, розумне, вічне”, опинилися під прицілом зведення рахунків та, як наслідок, цілого плетива негативних відлунь

у їхній кар'єрі. Можливо, яскраві приклади, що були на слуху у середнього навіть за сучасними мірками міста Полтави, і зупиняли

інших від подібних непередбачуваних кампаній пошуку істини, хай якою б вона не була.

Джерела та література

- 1 Державний Архів Полтавської області (далі — ДАПО). — Ф. Р-6829. Полтавське обласне товариство поширення політичного та наукового знання. — Опис 1. — Спр. 59. — арк. 64; ДАПО. — Ф. 12. Міський партійний комітет Комуністичної партії України міста Полтави. — Опис 1. — Спр. 733. — Арк. 221.
- 2 Указ Президії Верховної Ради СРСР “Про перейменування міжнародних Сталінських премій у міжнародні Ленінські премії “За зміцнення миру між народами” // Зоря Полтавщини. — 8 верес. 1956. — № 177. — С.1.
- 3 Звіти і вибори в первинних парторганізаціях // Зоря Полтавщини. — 24 серп. 1956. — № 166. — С.1.
- 4 ДАПО. — Ф. 12. Міський партійний комітет Комуністичної партії України міста Полтави. — Опис 1. — Спр. 732. — Арк. 185.
- 5 ДАПО. — П 251. Первинні парторганізації Комуністичної партії України Октябрського району міста Полтави. — Опис 1. — Спр. 4829. Первичная парторганізація Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленко. Протоколи партсобрань. Протоколи партбюро. Плани роботи и ведомости уплати членських внесків (19.01.1956–20.12.1956). — Арк. 64.
- 6 *Бондаренко М.* Ленінській партії — привіт! / Марфа Бондаренко // Зоря Полтавщини. — 4 листоп. 1956. — № 218. — С. 2.
- 7 ДАПО. — Ф. 251. — Опис 1. — Спр. 4829. — Арк. 70; *Гарбуз П.* Комуністична партія Радянського Союзу — натхненник і організатор будівництва комунізму / Петро Гарбуз // Зоря Полтавщини. — 23 жовт. 1956. — № 208. — С.2–3.
- 8 *Іщук І.* Політичну освіту молоді — на вищій рівень! / І.Іщук // Зоря Полтавщини. — 14 верес. 1956. — № 181. — С.2.
- 9 *Терещенко А.* Як ми працюємо з інтелігенцією / А. Терещенко // Зоря Полтавщини. — 26 серп. 1956. — № 168. — С.3.
- 10 ДАПО. — Ф. 251. — Опис 1. — Спр. 4829. — Арк. 76; ДАПО. — Ф. Р-6829. — Опис 1. — Спр. 57. — Арк. 27.; За дальше підвищення якості роботи в системі партійної освіти // Зоря Полтавщини. — 30 верес. 1956. — № 193. — С.1; *Легенький І.* Поліпшити викладання історії в школі / І. Легенький // Зоря Полтавщини. — 21 серп. 1956. — № 164. — С. 3.
- 11 Партійні збори — школа виховання комуністів // Зоря Полтавщини. — 30 листоп. 1956. — № 234. — С.1.
- 12 ДАПО. — Ф. 251. — Опис 1. — Спр. 4829. — Арк. 89.
- 13 Там само.
- 14 *Шнейдерман Л.* Авторитет партійного керівника / Л. Шнейдерман // Зоря Полтавщини. — 21 груд. 1956. — № 248. — С.2; ДАПО. — Ф. 251. — Опис 1. — Спр. 4829. — Арк. 90.
- 15 ДАПО. — Ф. 251. — Опис 1. — Спр. 4829. — Арк. 91.
- 16 Архів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (далі — АПНПУ). — Ф. 2 Особові справи співробітників та професорсько-викладацького складу. — Опис. М-1. — Справа. Мандич Григорій Іванович (1947–1956 рр.). — Арк. 34.
- 17 ДАПО. — Ф. 19. Районний партійний комітет Комуністичної партії України Жовтневого району міста Полтави — Опис 1. — Спр. 230. — Арк. 81–82.
- 18 ДАПО. — Ф. 251. — Опис 1. — Спр. 4829. — Арк. 91.
- 19 Там само. — Арк. 90.
- 20 АПНПУ. — Ф.2. — Опис 1976. — Данисько Олександр Йонович. — Арк. 16; Там само. — Опис П-2. — Попик Іван Миколайович. — Арк. 17.
- 21 ДАПО. — Ф. 251. — Опис 1. — Спр. 4829. — Арк. 94.
- 22 *Малишев І.* Ленінізм про творчість мас і партійне керівництво / І. Малишев // Зоря Полтавщини. — 12 груд. 1956. — № 242. — С. 2.
- 23 АПНПУ. — Ф. 2. — Опис Л. — Лозовський Борис Йосипович (1950–1956 рр.). — Арк. 2.
- 24 Там само — Опис. М-1. — Справа. Мандич Григорій Іванович (1947–1956 рр.). — Арк. 34; Там само. — Опис Л. — Лозовський Борис Йосипович (1950–1956 рр.). — Арк. 33.

Александр Лукьяненко

“Свой своего, чтобы и чужой боялся”: противостояние в среде научно-педагогических работников УССР времен десталинизации

В статье рассматривается, как может отреагировать замкнутый коллектив на призывы политических лидеров провести “чистку рядов” от авторитарных руководителей. Насколько далекоидущими могут быть последствия этих действий для сторон обеих лагерей: восставшего и обвиненного? Найдут ли реакция и проблемы одного из ведущих создателей мировоззрения региона отзвуки в среде родственных учреждений и заведений? Эти вопросы в одинаковой мере касаются как современности, так и событий 1956 года — времени борьбы с культом личности, освещенных в данной статье.

Ключевые слова: десталинизация, культ личности, образование, институт, руководители, подчиненные, политическое сознание.

Oleksandr Lukyanenko

“Fight your comrades to frighten your enemies”: oppressions among pedagogical and scientific workers of the Ukrainian Soviet Socialist Republic during the destalinization period

How can the closed group of people react on the calls of the political leaders to start the clean-ups of their rows from the authoritarian chiefs? How big would be the results of these activities for the members of two camps: the rebelled and the abused ones? Would the reaction and problems of one of the leading consciousness creators of the region find the answer among the connected establishments? These questions are actual not only for the present days, but also for the events of the year 1956 — the starting year of personality cult fighting, covered in this research.

Key words: destalinization, personality cult, education, institute, chiefs and the stuff, political consciousness.

